

Heli Potinkara, TtT
yliopettaja
HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu, Ammatillinen opettajakorkeakoulu
etunimi.sukunimi@haaga-helia.fi

KUKA YRITTÄJYYSKASVATTA?

1 Aluksi

Yrittäjyyden edistäminen on ollut yksi kehittämisen painopisteistä ammattikorkeakoulussa 2000- luvulla. On kehitetty erilaisia yrittäjyyspolkuja, hautomoja ja jopa kokonaiset koulutusohjelmat on valjastettu edistämään yritysten lisääntymistä ja yrittäjämäistä toimintaa valtakunnassamme. Vuosien ajan ammattikorkeakoulujen valtakunnallinen yrittäjyyden edistämisen verkosto, Finpin, on koonnut erilaisia kehittäjiä, toimijoita ja asiasta kiinnostuneita yhteen ja omalta osaltaan vaikuttanut ammattikorkeakoulujen yrittäjyyden edistämisen näkyvyyteen. Yrittäjyyskasvatuksen valtakunnallinen tutkija- ja toimijatapaaminen on koonnut vuosittain tutkijoita ja toimijoita eri koulutusasteilta yhteen ja mahdollistanut omalta osaltaan foorumin yrittäjyyskasvatuksen tutkimukseen ja sitä edistävien kehittämishankkeiden esittelyyn ja yhteiseen keskusteluun. Monenlaisia projekteja ja hankkeita asian ympärillä on menossa ja kehittymässä. Miten erilaiset verkostot, kehittämissyhteisöt ja toimijat näkyvät ja vaikuttavat arkipäivän toiminnassa? Onko yrittäjyyskasvatus erillinen, jokin joka ei oikeasti kosketakaan minua arjen opetus- ja kehittämistoiminnassa? Kuka yrittäjyyskasvattaa?

2 Mistä oikein puhumme?

Ensinnäkin on syytä hieman miettiä mistä oikein puhumme, kun käytämme yrittäjyyteen liittyviä termejä, käsitteitä tai asian kuvaustapoja. Millaisia merkityksiä ja tulkintoja niille annamme ja mistä syystä näin teemme? Kuka tässä pelikentässä on asiantuntija ja minkä asiantuntija sekä millaista asiantuntijuutta sitten tarvitaan?

Itse yrittäjyyskysymysten kanssa askarrellaena ja erilaisissa yrittäjyyden verkostoissa toimineena ja mukana olleena olen havainnut liiketalousalan asiantuntijoiden olevan enemmistö ammattikorkeakoulujen yrittäjyyden edistäjistä ja kehittäjistä. Erityisesti liiketalousalan asiantuntijuutta tarvitaan kun tähdätään yrityksen perustamiseen ja sen toiminnan ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Yrittäjydessä tärkeää on myös sisältö, se mitä myydään, on se

sitten konkreettinen tuote tai palvelu. Näin ollen hyvään ammattitaitoon tähtäävä oppiminen ja sen tukeminen on yhtä tärkeää yrittäjyyden edistämässä. Edellä esittämäni näkemystä voisi kuvata perinteisenä tapana ajatella ja toimia arkipäivän koulumaailmassa. On erilaisia asiantuntijoita, jotka toimivat erillään kehittäen ja kasvattaen opiskelijan yhtä siivua ja sitten toivotaan, että lopputuloksena syntyy jotakin, joka tässä tapauksessa on yrittäjä, tämän kansakunnan pelastaja hieman leikillisesti sanottuna. Aiheellisesti voidaan kuitenkin kysyä, onko tämä toimintatapa tuottanut toivottua tulosta vai onko asia ajateltava uudella tavalla.

Seuraavaksi pyrin määrittelemään yrittäjyyskasvatusta ja sen ympärillä tai siihen liittyviä käsitteitä. Toiseksi pyrin hahmottamaan mihin tällä kaikella pyritään ja kolmanneksi mitä tämä tarkoittaa opettajuudelle ja tässä tapauksessa sen muuttumiselle. Wikipedian mukaan yrittäjyyskasvatus tähtää elämässä tarvittavien valmiuksien oppimiseen ja kehittämiseen. Oppimisen ajatellaan olevan oma-aloitteista ja aktiivista toimintaa. Yrittäjyyskasvatuksen tarkoituksena on auttaa opiskelijaa mahdollisuuksien näkemisessä, toimimaan aktiivisesti, ottamaan vastuuta, toimimaan ryhmässä ja pitämään lupaukset. Tavoitteena on kokonaisvaltainen asenteen ja taitojen kehittyminen. Opetusministeriön mukaan edellä mainittujen opiskelijan ominaisuuksien lisäksi yrittäjyyskasvatus sisältää yrittäjämäisen oppimisympäristön, yrittäjyyttä tukevan toimintaverkoston ja yrittäjämäistä toimintaa tukevan politiikan. Yrittäjyyskasvatuksen tuloksena syntyy yritteliäisyyttä kaikilla yhteiskunnan tasoilla, yritystoiminnan vahvistumista ja uutta yrittäjyyttä. Näin ollen yrittäjyyskasvatus ei pyri pelkästään yrittäjien ja yritysten lisäämiseen, vaan sillä on yleisempi kansalaisena olemiseen ja yhteiskunnan toimintatapaan liittyviä merkityksiä tai ulottuvuuksia. Kansalaistaidoiksi määritellään elämänhallinta, vuorovaikutus- ja itsensä johtamisen taidot, innovaatiokyky ja muutoksen kohtaaminen. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009.) Kukapa meistä kieltää edellä mainittujen ominaisuuksien hyödyllisyyden tämän päivän yhteiskunnassa, vaikka voidaan kysyä, mitä esimerkiksi elämänhallinta tarkoittaa tässä hyvinkin ennustamattomassa globaalissa taloustilanteessa. Mitä esimerkiksi taloudellinen turvattomuus ja oman työtilanteen muutoksen kohtaaminen ovat, kun ne kuitenkin loppupelissä ovat yksilön kokemusta omasta reaaliworldistaan ja siinä selviytymisestä.

Wikipedian mukaan yrittäjä on henkilö, joka organisoii liiketoimintaa havaitun liiketoimintamahdollisuuden hyödyntämiseksi. Liiketoimintaan liittyvä riski on yrittäjän vastuulla ja hän pyrkii liiketoiminnallaan voiton tekemiseen. Yrittäjyys määritellään yksilön kyvyksi muuttaa ideat toiminnaksi. Se on luovuutta, innovatiivisuutta ja riskinottoa sekä kykyä suunnitella ja johtaa toimintaa tavoitteiden saavuttamiseksi. Näin ollen yrittäjyys ei ole vain yritykseen ja sen

pyörittämiseen liitettävä ominaisuus vaan yksilön elämää ja mahdollisuuksien näkemistä tukevia ominaisuuksia. (Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat 2009.)

Yrittäjyyskasvatuksen yhteydessä usein kuulee puhuttavan liiketoimintaosaamisesta. Siitä ovat Näsi ja Neilimo (2008) kirjoittaneet noin 250 sivun verran ja päätyneet siinä kolmeen erilliseen määritelmään. Heidän mukaansa liiketoimintaosaamisen määrittelemisen ei ole helppoa ja yksinkertaista, erityistä vaikeutta tuottaa osaamisen määrittelemisen. Tiivistettynä kolmesta määritelmästä voidaan todeta siihen liittyvän kokonaisuuden hallinnan osana laajempaa muuttuvaa kokonaisuutta, sen olevan aikaan ja paikkaan sidottua, ainutlaatuista räätälöintiä sekä sen olevan kollektiivi- ja yksilötason valmiuksia ansaintatarkoituksessa. Kun määritelmiä lähemmin tarkastelee, törmääkin hyvin monimuotoisiin ja kokonaisvaltaisiin asioihin, jotka vaativat syvällistä asiaan perehtymistä ja paneutumista.

Kun edellä olevia määritelmiä tarkastellaan, voidaan tulla siihen lopputulemaan, että yrittäjyyden edistäminen on sekä yrityksen perustamiseen tähtäävää toimintaa että yksilön valmiuksiin, asenteisiin ja toimintatapoihin tähtäävää toimintaa laajemmassa kuin yrittäjäksi ryhtymisen merkityksessä. Yrittäjyyskasvatuksella on laajempi yhteiskunnallinen selviytymisen tavoite, se tähtää aktiiviseen kansalaisuuteen, itsensä johtamiseen, innovatiivisuuteen ja luovuuteen. Täten sillä ajatellaan olevan yksilöä ja yhteiskuntaa rikastuttava ja menestystä edistävä tarkoitus.

Ristimäki (2004) näkee koulutuksen tehtävänä tuoda esiin yrittäjyysuravaihtoehtona. Koulutus ei siis kasvata työntekijöitä vaan yrittäviä henkilöitä, joille yrittäjyys on realistinen ja mahdollinen vaihtoehto muiden joukossa. Tästä seuraa, että koulutuksen tulee mahdollistaa yrittäjyystaitojen kehittyminen. Ristimäki korostaa yksilön omia valinnanmahdollisuuksia, ja hänen mielestään yksilöä ei tule erityisesti kannustaa yrittäjäksi ryhtymiseen sen enempää kuin muuhunkaan urasuuntaan. Yksilö tekee omat valintansa.

2 Mitä tämä kaikki voi olla arjessa?

Edellä on pyritty määrittelemään sitä kenttää, jossa yrittäjyyskasvatuksen alueella liikutaan. On tarpeen tulkita mitä tämä kaikki tarkoittaa koulun arkityössä. Ensinnäkin voidaan todeta, että yrittäjyyskasvatus ei ole tietyn opettajaryhmän tehtävä perustuen heidän liiketoimintaosaamisen asiantuntijuuteensa. Toiseksi se ei näytä olevan erillinen oppiaine, omine tavoitteineen ja tehtävineen. Kolmanneksi sillä on laajempi yhteiskunnallinen ja yksilöllinen merkitys työn tekemisen ja ammatissa toimimisen kontekstissa. Neljänneksi yrittäjyyskasvatuksen moninaiset päämäärät edellyttävät eri

asiantuntijoiden sekä koulun ja työelämän että yrittäjän välistä yhteistyötä. Viidenneksi tulee uudistaa oppimisympäristöjä ja siten oppimista. Kuudenneksi tarvitaan uudenlaista opettajuuden ymmärtämistä ja toteuttamista.

Mitä yrittäjyyskasvatus sitten voisi tarkoittaa oppimisen arjessa? Toisaalta tulee erottaa yritystoiminnan edistämiseen tähtäävät toimet sekä toisaalta yleiseen yrittävän kansalaisen ja ammattilaisen tavoitteeseen tähtäävät toimet. Nämä eivät tietenkään ole erillisiä vaan toisiaan tukevia. Yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet ovat vaarassa jäädä toteutumatta laajalla rintamalla, mikäli yrittäjyyskasvatus ymmärretään vain yritystoiminnan edistämisenä. Koulutuksen tulee mahdollistaa opiskelijoille yrittäjaura tarjoten opiskelijalle mahdollisuuden hankkia tarvittavia tietoja ja taitoja oman yrityksen perustamiseen ja pyörittämiseen yksin tai tiiminä. Tässä kirjoituksessa en ota kantaa millainen yrityksen tulee olla. Korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden kehittämisen yhteistyömuistiossa (2009) määritellään seuraava tahtotila ”jokaisessa korkeakoulussa on hyväksytty toimintatapa, jossa kannustetaan yrittäjän uralle ja joissa ideoita jalostetaan liikeideoiksi ja luodaan edellytyksiä yritysten kasvulle”. Tahtotilassa tulee esiin seuraavia merkittäviä arjen työhön vaikuttavia tekijöitä: Ammattikorkeakoulussa tulee olla hyväksytty toimintatapa, joka on tietoinen ja tiedostettu, ei siis itsessään oleva. Toimintatavan tulee olla sellainen, että se mahdollistaa opiskelijan yrittäjyystaitojen kehittymisen. Toiseksi vastoin Ristimäen näkemystä opiskelijoita tulee kannustaa yrittäjän uralle, jolloin ollaan tekemisissä yksilön valinnan vapauden kysymysten (eettinen ulottuvuus) kanssa ja toisaalta yhteiskunnan poliittisten kysymysten kanssa, kuten yrittäjän kannustaminen ja yrittäjyyden mahdollistaminen (riskiulottuvuus). Kolmanneksi toimintatavan tulee mahdollistaa ideoinnin ja niiden jalostamisen liikeideaksi. Tämä asettaa haasteita ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnalle ja niiden opetukseen integroitumiselle. Neljäntenä tahtotilassa määritellään tavoiteltavaksi kasvuyrittäjyys.

Vaatiiko nykyinen oppimisen ja opettamisen kulttuuri suuriakin muutoksia vai pientä fiilausta? On varmasti niin, että vastaus on erilainen riippuen siitä kuka vastaa. Eri ammattikorkeakoulut ja jopa niiden eri yksiköt toteuttavat oppimista ja opetusta eri tavoin. Yrittäjyyskasvatuksen alueella on tapahtunut jo paljon, toiset ovat pidemmällä ja toiset enemmän alkutaipaleella niin kuin kaikkien asioiden suhteen on tapana ollut. Joku voi myös kysyä, miten yrittäjyyskasvatus sitten eroaa jostakin muusta kasvatuksesta tai opetuksesta, ellei se nimenomaan sisällä liiketoiminnallisia sisältöjä? Joskus voidaan myös hyvällä syyllä vastata, että ei ehkä mitenkään vai onko kysymys kuitenkin jostakin syvemmästä kulttuurisesta ja ajattelun muutoksesta? Yrittäjyys sanana jo aiheuttaa monenlaisia tunteita niin puolesta kuin vastaan. Usein on

asiasta innostuneiden henkilöiden kuultu kertovan niistä vaikeuksista ja hankaluuksista, joihin on törmännyt yrittäessään viedä asiaa eteenpäin. Tässä varmasti on yksi oleellinen asia, yrittäjyyskasvatuksen ei pitäisi olla yhden henkilön vastuuna ja tehtävänä vaan sen tulisi jokaisen opettajan kokea omakseen tarkoituksenmukaisella tavalla. Yrittäjyyskasvatuksen sisältö edellyttää eri alojen ja henkilöiden välistä yhteistyötä työelämä tiiviisti mukaan kytkettynä. Oikeat asiakkaat, oikeat työelämän ja ammattialan haasteet ja aidot asiakassuhteet luovat mahdollisuuksia uusille ideoille, luovuudelle ja ongelmien ratkaisemiselle.

Opettajuuden ja oppimisen näkökulmasta yrittäjyyskasvatuksen periaatteiden noudattaminen avaa uusia mahdollisuuksia oppimiselle aitojen työelämän ongelmien ratkaisemisen ääressä. Aidot asiakasprojektit mahdollistavat opiskelijan tiedon soveltamisen yli oppiainerajojen, jolloin teoria ja käytäntö yhdistyvät parhaimmassa tapauksessa asiakkaan tarpeita vastaavaksi ongelmanratkaisuksi. Tarvitaan monialaista yhteistyötä, tiimioppimista ja tiimiopettamista luovien ja innovatiivisten ideoiden syntymisen mahdollistamiseksi. Ideat voivat olla muun muassa uudenlaisia tuotteita, palveluita tai toimintatapoja, joita testataan ja edelleen kehitetään. Sekä opettajat että opiskelijat tekevät työtä yhdessä tarkoituksenmukaisesti. On monia tapoja rakentaa ja mallintaa oppimista, jossa käytäntö ja teoria aidosti yhdistyvät tutkivan oppimisen tarkoituksessa. Onkin ehkä niin, että aito vastuu ja hallittu riskinotto oppimisessa toteutuu opettajan roolin muuttuessa opettamisesta ohjaamiseen tai valmentavaan työotteeseen. Tällöin oppiminen ei ole yksipuurtamista vaan yhteistyötä ja yhdessä tekemistä sekä tiedon rakentamista ja taidon muodostamista. Kaikella oppimisella tulee olla tarkoitus, varastoon ei kannata oppia, tieto muuttuu, taito kehittyy.

Lähteet

Korkeakoulupohjaisen yrittäjyyden edistäminen (2009). Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:10. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2009/Korkeakoulupohjaisen_yrittajyyden_edistaminen.html?lang=fi (luettu 30.3.2009)

Näsi J ja Neilimo K (2006). Mitä on liiketoimintaosaaminen. 2. uudistettu painos, WSOYPro, Helsinki.

Ristimäki K (2004). Yrittäjäksi identifioituminen – Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimus nuorten yrittäjyyteen liittyvän identiteetin kehityksestä. Acta Wasaensia no 130, Liiketaloustiede 51, Johtaminen ja organisaatiot. http://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_952-476-061-4.pdf (luettu 30.3.2009)

Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivat (2009). Opetusministeriön julkaisuja 2009:7. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2009/Yrittajyyskasvatuksen_suuntaviivat.html?lang=fi (luettu 30.3.2009)

Wikipedia. Yrittäjyyskasvatus. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Yritt%C3%A4jyyskasvatus> (luettu 30.3.2009)

Wikipedia. Yrittäjä. <http://fi.wikipedia.org/wiki/Yritt%C3%A4j%C3%A4> (luettu 30.3.2009)